

Komentář Odborného panelu (SCOPUS)

FORD: 5.2 Economics and Business

Komentář vypracoval: Doc. Ing. Daniel Münich, PhD

Datum zpracování: 7. září 2022

Shrnutí

Bibliometrický podklad za obor *Economics and Business* na základě databáze Scopus nic zásadně nového, než podklad na základě databáze WoS, neodhaluje. Databáze Scopus má řadu poměrně zásadních systémových nedostatků a obsahuje diametrálně větší počty málo významných až vědecky pochybných časopisů, což výrazně zkresluje výsledky. Problematický je také citační index časopisů SJR a oborové řazení časopisů. Níže uvedené komentáře především osvětlují tyto nedostatky a způsobená zkreslení. Bibliometrický podklad odhaluje velmi rozšířenou a nežádoucí praxi, kdy autoři českých výzkumných organizací velmi intenzivně publikují v časopisech, které sami vydávají nebo spolu-vydávají jejich vlastní výzkumné organizace. To snižuje věrohodnost a nezávislost peer-review procesů a omezuje konfrontaci vědeckých přístupů a poznatků s mezinárodní vědeckou komunitou.

Předmluva

Paralelní bibliometrický přehled na základě databáze Scopus, proti přehledu na základě databáze WoS, v zásadě žádné další zásadní nebo odlišné poznatky o oboru či výzkumných organizacích (VO) nepřináší. Proto platí naprostá většina komentářů uvedená již komentářích přehledu WoS. A proto jsou níže uvedeny pouze komentáře pouze doplňující, případně osvětlující případné rozdíly ve zjištěních. V úvodu je osvětlena problematičnost přehledů Scopus, respektive dat z databáze Scopus.

Samotná databáze WoS indexuje v příslušných oborech (*Economics, Business, Finance, Industrial Relations, Labor*) na poměry ostatních vědních oborů WoS, velmi vysoký počet 802 časopisů. Databáze Scopus však obsahuje 2165 časopisů, tedy diametrálně více. Většina dodatečných časopisů ve Scopus jsou vědecky méně významné, namnoze pouze s lokálním významem, jsou tam nezanedbatelně zahrnuty časopisy pochybné, a také je tam větší podíl problematicky oborově zařazených časopisů.

Ve Scopus zprávě jsou oproti zprávě WoS patrné následující rozdíly:

- Celkový publikační výkon ČR v časopisech databáze Scopus vychází vyšší než výkon v časopisech WoS. Je to přirozeně dáno tím, že databáze Scopus obsahuje více než 2x větší počet časopisů, než databáze WoS, dominantně vědecky méně významných, lokálních a dokonce i některých pochybných. Přitom i řada časopisů na mnohem výběrovějším indexu WoS ve skupině Q4 má poměrně malý vědecký význam a vliv.
- Publikační výkon ČR je v případě databáze Scopus abnormálně soustředěn ve 3. a 4. kvartilu. Rozdíl proti publikačnímu výkonu článků ve WoS je jen v tom, že český výkon v časopisech Scopus je více soustředěn v 3., než 4. kvartilu. Je to přirozeně dáno tím, že Scopus kvartily jsou založeny na impakt faktoru SJR, který nedoceňuje vědecký vliv časopisů tak jako index AIS databáze WoS. To v metrice Scopus neadekvátně zlepšuje pořadí lokálních časopisů. A Scopus navíc, ve srovnání s WoS, obsahuje obrovský počet lokálních a málo významných časopisů, které ve zprávě Scopus plní právě 4. kvartil, zatímco v databázi WoS vůbec nejsou zahrnuty ani v Q4.
- Již tak extrémně vysoký počet časopisů v databázi Scopus mezi roky 2016 – 2019 opět narostl o cca 50, zatímco databáze WoS se rozšířila mnohem méně o 9 časopisů. Mezi roky 2016 a 2022 sice počet českých článků narostl o 36 %, ale ve stejném období narostl počet Scopus časopisů o 22 %. V důsledku toho nelze pouze na základě změny počtu českých článků (publikační výkon) v časopisech Scopus mezi lety 2016 a 2020 dělat silné závěry ohledně fundamentálních trendů publikačního výkonu.

S ohledem na extrémně vysoký celkový počet časopisů databáze Scopus jich v tomto oboru do skupiny Q1 spadá výrazně více, než do skupiny Q1 databáze WoS. Zběžným pohledem však lze mezi Q1 články českých autorů najít velký počet článků s jinou tematikou než *Economics and Business* a navíc namnoze v časopisech, které patří tematicky spíše do jiných oborů (např. časopisy *Ecological Indicators*, *International Journal of Biological Macromolecules*, *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, *Utilitas Mathematica*, *Vlákna a Textil*, *Journal of Cultural Heritage*, *Journal of Cleaner Production* a řada dalších). To kromě jiného vysvětluje, proč je seznam VO publikujících v D1 a Q1 v podkladu Scopus delší, než v případě seznamu na základě databáze WoS. Např. celých 119 článků z 278 v oboru 5.2 Economics and Business je zároveň zařazeno do oborů *engineering*. Celých 44 článků D1 bylo jen jediný rok 2020 publikováno v jediném časopise *Journal of cleaner production*.

Základní otázky – obory FORD

- 1. Jaká je úroveň oboru v ČR v mezinárodním srovnání? (Je podle vašeho odborného názoru komentovaný obor – při pohledu neomezujícím se pouze na bibliometrická**

data - na úrovni srovnatelné s vyspělými zeměmi? Případně srovnatelný se zeměmi s obdobnými, pro daný obor relevantními, podmínkami - kulturními, ekonomickými, společenskými ...)

Informace na základě databáze a zprávy Scopus nijak zásadně nemění zjištění uvedená ve zprávě a komentářích WoS. Obsah zprávy Scopus navíc o úrovni oboru (publikační výkon) vůči zahraničí neposkytuje potřebné informace (viz vysvětlení k bodu 2 dále).

Obor Economics and Business v ČR trpí nezdravým zacílením publikačního výkonu do vědecky málo významných časopisů. Namnoze jde o časopisy vydávané lokálně v ČR a na Slovensku. Existuje i řada případů, když české VO hromadně publikují v časopisech, na jejichž vydávání se samy personálně či dokonce institucionálně podílejí (např. článků v časopise Vlákna a Textil vydávaného na Slovensku; v Transformations in Business and Economics vydávaného v Litvě; v Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration, celkem 191 z čehož 49 právě vykázané Univerzitou Pardubice; články v Review of Economic Perspectives vydávaných MUNI, kde vědci z MUNI hojně publikují; v časopise Prague Economic Papers vydávaném Vysokou školou ekonomickou v Praze (VŠE), přičemž mnoho článků právě z VŠE; 132 článků v Politická Ekonomie vydávané také VŠE, kde také VŠE hojně publikovala více než polovinu 73; seznam by mohl být mnohem delší). V seznamu časopisů je také řada málo významných zahraničních, kde se nepřírozeně hodně český publikační výkon koncentruje (např. články VÚT v časopise Journal of Cleaner Production).

2. Je tato úroveň adekvátně reflektována zpracovanou bibliometrickou analýzou? Je zde rovněž možnost stručně uvést významné znaky publikační kvality a publikační zvyklosti oboru neobsažené v analýze Modulu 2.

Přehled Scopus o úrovni oborů vůči zahraničí, včetně oboru Economics and Business, neposkytuje informace. Procentní publikační profil (podle D1, Q1, atd.) uvedený v grafech 1a a 2 totiž neukazuje publikační úroveň českého oboru vůči zahraničí. O úrovni oboru v ČR by vypovídalo srovnání publikačního výkonu (v rámci D1, Q1, atd.) s publikačním výkonem vhodně vybraných zemí po zohlednění jejich populačních velikostí (či personálním FTE). Podobné srovnání, které je obsaženo v přehledu WoS (srovnání se zeměmi EU15), však přehled Scopus neobsahuje.

3. Do jaké míry se informace o nejvýznamnějších periodických v databázích WoS a Scopus překrývá? Nakolik přináší Scopus podstatné informace o oboru navíc?

Jak bylo uvedeno v úvodu, databáze Scopus diametrálně více časopisů než index WoS. Většina časopisů Scopus, které nejsou ve WoS, má malý vědecký význam, jsou dominantně lokálního charakteru a někdy dokonce i charakteru vědecky pochybného. Tyto časopisy pak dominují v Q4 databáze Scopus a v databázi WoS vůbec nejsou. Lokální časopisy, které jsou indexovány v databázi WoS a nachází se v ní v Q4, jsou proto v databázi Scopus zpravidla v Q3.

Je logické, že pokud index Scopus obsahuje 2,5 násobek časopisů, musí být nutně zhruba 2,5 násobně vyšší i počty časopisů Scopus v D1, Q1 atd. Srovnávat překryvy periodik

v databázích WoS a Scopus je proto na základě podkladů velmi obtížně. Detailnější inspekce odhalí nepřírozeně vysoké počty článků v několika časopisech Scopus, které nejenže nejsou ve WoS, ale oborově spadají spíše či určitě jinam, než do Economics and Business. Jde např. o extrémně vysoký počet článků v Q1 časopise Journal of Cleaner Production (diskutován i na jiném místě komentářů), který výrazně spojen s VÚT v Brně. Další časopisy Scopus v Q1/D1, které nejsou ve WoS, ale kde čeští autoři hodně publikují, jsou Ecological Indicators, International Journal of Biological Macromolecules, Information Sciences, Scientific data (7 českých článků) tedy již jen názvy hodně oborově vzdáleny Economics and Business. Ohledně pokrytí časopisů D1 a Q1 databáze WoS databází Scopus.

Navíc je třeba vnímat, že v důsledku toho, že citační index SJR databáze Scopus méně než index AIS databáze WoS reflektuje vědecký vliv citujících časopisů a neomezuje vliv sebecitací, se řada méně významných časopisů lokálního charakteru¹ umísťuje i v Q3, byť v databázi WoS jsou tyto v Q4. Podobně například český časopis E a M: Ekonomie a Management byl v letech 2016 a 2017 dle Scopus díky nedokonalostem citačního indexu SJR dokonce v Q2, zatímco dle AIS ho WoS adekvátně řadí do Q4. Podkladový seznam časopisů mimochodem neoznačuje v Česku vydávané časopisy, jak to je v případě časopisů WoS

4. Má obor vysokou úroveň své produkce ve srovnání se světem? Dochází v daném oboru k nadprodukci v méně kvalitních segmentech? Pokud ano, jak byste ji vysvětlili?

Na toto se ptají již otázky 1 a 2 a otázka je tam také zodpovězena. Ano, k abnormální produkci v nižších segmentech časopisů v oboru *Economics and Business* v ČR dochází a příčina je osvětlena již v úvodu a v odpovědi na 3. otázku. Prapříčina abnormální produkce článků v málo vlivných vědeckých časopisech však má pozadí institucionálního nastavení systému v ČR: **(i)** Částečně jde o pozůstatek hodnocení a financování vědy na základě 'kafemlejnku', kde řada VO dosahovala vysokého podílu na institucionální finanční podpoře kvantitou relativně snadných a málo významných článků v málo významných a namnoze vlastních časopisech. Přičemž systém má i po zrušení 'kafemlejnku' na celonárodní úrovni velkou setrvačnost a na úrovni řady vysokých škol se principy 'kafemlejnku' nadále používají ve vnitřním hodnocení, financování a odměňování; **(ii)** Na řadě vysokých škol se v habilitačních a profesorských řízeních nadále preferuje a požaduje publikační kvantita před kvalitou, takže akademikům s ambicí na akademický kariérní postup ani nezbyvá, než publikovat vysoké počty málo významných článků; **(iii)** K vysokému publikačnímu výkonu v málo významných časopisech zřejmě nezanedbatelně přispívá i publikační výkon doktorandů, kteří tak formálně plní požadavek na publikaci v časopise na indexu Scopus, aniž se bere ohled na reálný význam časopisu a náročnost recenzního procesu. **(iv)** Vliv mohly mít i snahy minimálně splnit podmínky grantů

¹ Z mnoha dalších např. rumunský časopis *Industria Textila*, litevské *Journal of Business Economics and Management a Transformations in Business and Economics*, polské *Journal of International Studies* a *Polish Journal of Management Studies*, české *Politická ekonomie*, *Statistika*, *Prague Economic Papers*, *Review of Economic Perspectives*, *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D*, a další

na publikaci v “impaktovaném” časopise, opět bez dostatečně silného ohledu na skutečnou kvalitu časopisu.

- 5. Dochází k významným překryvům s jinými obory, zejména u článků ve vyšších pásmech? Můžete to stručně okomentovat? Odpovídají publikace klasifikované jako D1 a Q1 předpokládaným obsahem a zaměřením skutečně výzkumu v oboru FORD do jakého jsou přiřazeny (viz seznam jednotlivých článků v přílohách).**

Tím, že databáze Scopus indexuje 2,5x více časopisů než WoS a většina těchto časopisů je dominantně soustředěna ve spodnějších kvartilech Scopus, k řadě nesouladů v kvartilovém zařazení dle WoS a Scopus musí nutně docházet. Ale to nemá nic společného s Českou republikou, to je prostě metodologický problém. Navíc rozdíly v zařazení výrazně ovlivňuje již zmíněná nedokonalost citačního indexu SJR databáze Scopus oproti indexu AIS databáze WoS. Toto jsou i důvody, proč má zpráva WoS mnohem věrohodnější a vypovídací schopnost, než zpráva Scopus.

V XLS seznamu článků v časopisech prvního decilu (D1) je zhruba 25 % z oblastí oboru Economics and Business tematicky dost vzdálených. Je to zřejmé i z názvů samotných časopisů (Information Sciences, Computers and Operations Research, Knowledge-Based Systems, Probability Theory and Related Fields, Scientific Data) a názvů článků samotných. Na seznam oboru Economics and Business jsou tyto články přiřazeny proto, že daný časopis je kromě jiného hlavního oboru zařazen databází Scopus i do oboru Economics and Business. Tyto výsledky by měly být spíše hodnoceny jako příspěvek publikačního výkonu v jiných oborech.

- 6. Jaké VO jsou podle oborových bibliometrických zpráv v daném oboru nejvýznamnější z hlediska produkce v D1 a Q1? Odpovídá významný podíl na špičkových výstupech relativně velikosti VO (viz referenční údaje a vaše znalosti oboru)?**

Na špičce seznamu top VO dle publikačního výkonu v D1 databáze Scopus (viz Tabulky 4) jsou s obrovským náskokem stejné dvě VO (Univerzita Karlova (39 %) a Národohospodářský ústav AV ČR (18 %)) jako ve zprávě WoS. Představují dominantní podíl na českém publikačním výkonu v D1, ale co do jejich relativní personální velikosti jsou mezi téměř dvěma desítkami dalších VO v oboru spíše středně veliké. Na třetím místě v D1 vychází ČVUT, ale to je díky nevhodnému oborovému zařazení velkého počtu jejich článků, které obsahem patří do technických věd. Výkonem v Q1 se na druhé místo řadí VUT, ale to je opět dáno nevhodným oborovým řazením výsledků. Otázka adekvátnosti podílu na publikacích a velikosti VO je také zodpovězena ve zprávách za WoS.

Zpráva Scopus bohužel neposkytuje dostatečně kompletní přehled o těch VO, které v oboru *Economics and Business* působí, ale nepublikují ve špičkových časopisech. V seznamu Tabulky 5 tak chybí například i již zmíněný Národohospodářský ústav AV ČR (s výrazným podílem na českém výkonu v D1 a Q1). Je to dáno tím, že tento ústav se publikačně soustředí na špičkové časopisy, takže má nízký počet článků v málo významných časopisech a nedostal se proto do Tabulky 5, tak jak je podivně definována.

Základní otázky – významné VO v oboru

Bibliometrické podklady publikací v časopisech Scopus neumožňují věrohodněji usuzovat na postavení VO v oboru 5.2 Economics and Business. Podrobné komentáře a odpovědi na níže uvedené otázky jsou uvedeny v komentářích ke zprávě za databázi WoS.

- 7. Jaký je bibliometrický profil nejdůležitějších z těchto VO ve srovnání s benchmarky (svět, ČR)? Dosahují dle bibliometrie světové úrovně, případně ji převyšují?**
- 8. Je podle vašeho názoru bibliometrický výkon zásadní také z hlediska mise těchto VO? (Např. některé VO věnující se aplikovanému výzkumu mohou mít významný výkon v M2, ale z hlediska jejich mise nemusí mít zásadní úlohu.)**
- 9. Změnila bibliometrická analýza SCOPUS zásadním způsobem Váš pohled na některou z hodnocených VO?**
- 10. Existují v oboru VO, které podle Vašeho názoru produkují významný podíl národních výsledků, přesto se mezi špičkovými VO podle bibliometrie neobjevují?**